

## Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2000/01:3 om forskning och förnyelse jämte motioner. Näringsutskottets yttrande koncentreras till frågor om tillämpad forskning och om det nya verket för innovationssystem.

I den nämnda propositionen om forskning och förnyelse redovisas regeringens syn på forskningspolitikens inriktning under åren 2001–2003. Mot bakgrund av det förestående generationsskiftet inom svensk forskning föreslås satsningar på forskarutbildning i form av forskarskolor m.m. Vidare tar regeringen upp behovet av att skapa bättre förutsättningar för kraftsamling inom strategiska forskningsområden och föreslår särskilda satsningar inom ett antal prioriterade områden.

Riksdagen har under våren 2000 beslutat om att den 1 januari 2001 inrätta en ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering (prop. 1999/2000: 81, bet. 1999/2000:UbU17). Den nya myndighetsstrukturen innebär att tre nya forskningsråd och en ny myndighet för finansiering av forskning och utvecklingsarbete inrättas. Vidare beslutade riksdagen om vissa organisationsfrågor inom näringspolitiken (prop. 1999/2000:71, bet. 1999/2000: NU17). Bland annat bildas en ny myndighet för företagsutveckling den 1 januari 2001 vilken skall svara för uppgifter som för närvarande handhas av Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) och ALMI Företagspartner AB. Syftet är att skapa en myndighet med stark näringslivsförankring som utgör ett kompetenscentrum för företagsutveckling, entreprenörskap och finansiering. Vid samma tidpunkt inrättas vidare en ny myndighet med uppgift att svara för analyser, omvärldsbevakning och utvärderingar inom närings-, innovations- och regionalpolitikens områden. De båda sistnämnda myndigheterna samt myndigheten för finansiering av forskning och utvecklingsarbete inrättas under Näringsdepartementet (och ingår i näringsutskottets beredningsområde).

# Näringsutskottet

## Propositionen

### En sammanfattning

Målet är att göra Sverige till ett modernt kunskapssamhälle som omfattar alla, sägs det i propositionen. Mot denna bakgrund framläggs olika förslag med anknytning till forskningspolitikens inriktning.

Enligt regeringen bör högskolelagen (1992:1434) ändras genom ett tillägg med innebörd att vetenskapens trovärdighet och god forskningssed skall värnas i universitetens och högskolornas verksamhet.

I propositionen redovisas regeringens bedömningar av hur de av riksdagen anvisade resurserna för forskning och forskarutbildning bör fördelas för att tillgodose strategiska behov inom dessa områden. För att möta de kommande pensionsavgångarna inom svensk forskning och det ökade behovet av forskarutbildade föreslås satsningar på forskarutbildning i form av forskarskolor samt medel för rekrytering av unga forskare. Vidare föreslås särskilda satsningar inom ett antal prioriterade forskningsområden. Dessa är biovetenskap och bioteknik, informationsteknik och IT-forskning, materialvetenskap, humaniora och samhällsvetenskap, utbildningsvetenskap, konst, vårdvetenskap samt miljö och hållbar utveckling.

Vidare utvecklar regeringen sin syn på den nya myndighetsorganisationen för forskningsfinansiering, som enligt regeringen skall få utökade resurser. Utbyggnaden av de nya universiteten i Karlstad, Växjö och Örebro fortsätter enligt vad som sägs i propositionen. Alla högskolor föreslås få förstärkta forskningsresurser. Ökade anslag föreslås också till forskningens infrastruktur, dvs. vetenskaplig utrustning, datorsystem m.m. Regeringen redovisar dessutom sin syn på forskningsbehoven inom olika politikområden.

### Instrumenten för genomförande

Den nya organisationen, vilken träder i kraft den 1 januari 2001, syftar till att åstadkomma en stärkt organisation för forskningsfinansiering. En organisationskommitté har tillsatts med uppgift att förbereda och genomföra bildandet av de nya myndigheterna. Enligt regeringen kommer den nya organisationen att ge väsentligt bättre villkor för att stimulera tvär- och mångvetenskaplig forskning.

För att stärka grundforskningens roll och samtidigt öka kvalitetskraven genom forskarstyre inrättas tre forskningsråd med forskarmajoritet i styrelsen, nämligen Vetenskapsrådet samt ett forskningsråd för arbetsliv och socialvetenskap och ett forskningsråd för miljö, areella näringar och samhällsbyggande. Inom Vetenskapsrådet skall finnas ämnesråd för humaniora-samhällsvetenskap, medicin respektive natur- och teknikvetenskap. Organisation av den behovsstyrd forskning förverkligas med hjälp av Verket för innovationssystem, som den nya myndigheten skall kallas.

## Verket för innovationssystem

Regeringen gör bedömningen att av de nya resurser som riksdagen beräknat för forskning och forskarutbildning under åren 2001–2003 bör totalt 40 miljoner kronor fördelas till Verket för innovationssystem och användas för forskning och utvecklingsarbete inom strategiska områden. Beträffande användningsområdet för de nya resurserna bör enligt regeringen gälla att forskningen inom bioteknik respektive informationsteknik får stöd med 20 miljoner kronor vardera.

Verksamheten inom Verket för innovationssystem skall svara såväl mot näringslivets som mot delar av det övriga samhällets behov enligt vad som sägs i propositionen. I stora drag kommer verket att överta de ansvarsområden och resurser som i dag handhas av Kommunikationsforskningsberedningen (KFB), de FoU-finansierande delarna av Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) och Rådet för arbetslivsforskning (RALF). Vidare föreslås verket svara för att resultaten från projektet Teknisk Framsyn tas till vara. De nya satsningarna ger tillsammans med de ingående resurserna från KFB, NUTEK, och RALF en total budget för år 2001 om drygt en miljard kronor (inklusive förvaltningskostnader).

Ett antal större långsiktiga program för samverkan mellan forskare och företag kommer enligt regeringen att få sin finansiering genom Verket för innovationssystem. Till dessa hör Kompetenscentrum, IT i verkstadsindustrin, Programmet för fordonsteknisk forskning och Nationella flygtekniska forskningsprogrammet.

Strategiska, tillämpade och tvärvetenskapliga teknikområden bör förstärkas inom ramen för verkets verksamhet. Vidare framhåller regeringen att det är av största vikt att verket befrämjar genusperspektivet i sina insatser.

## Motionerna

Två motionsyrkanden tangerar näringsutskottets beredningsområde. Moderata samlingspartiet tar i motion 2000/01:Ub6 (yrkande 8) upp avvägningar mellan koncentration, profilering och decentralisering av forskningsresurserna. Det nämns att Sverige i dag har s.k. kunskapskluster av hög internationell klass, bl.a. i Stockholm-Uppsala, Malmö-Lund, Karlskrona-Ronneby och Kiruna. Motionärerna anser att det är av central betydelse att dessa kluster stärks, inte bara för de berörda regionerna utan för hela landet. Däremot bör forskningsresurserna aldrig fördelas av regionalpolitiska skäl eller som en kompensation för en förbandsnedläggning, sägs det i motionen.

I motion 2000/01:Ub9 (s) anser motionärerna (yrkande 1) att det finns behov av att utveckla innovationssystem för forskning och förnyelse av den offentliga sektorn. Den tredje uppgiften inom universitet och högskolor liksom tillkomsten av Verket för innovationssystem syftar enligt motionärerna till att få en koppling mellan vetenskapliga resultat och kommersiella genombrott för produkter och tjänster. Forskningspolitiken bör därför kompletteras med förslag om hur staten, kommunerna och landstingen kan samverka om att utveckla innovationssystem för offentlig sektor.

## Vissa kompletterande uppgifter

Regeringen beslutade i april 2000 att tillkalla en organisationskommitté med uppgift (dir. 2000:33) att förbereda bildandet av de aktuella fyra nya myndigheterna – Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv, Forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering samt FoU-myndigheten. Organisationskommittén har i augusti 2000 till regeringen överlämnat en delrapport, Forskningsfinansiering i samverkan – Budgetförslag, inriktning och organisation av de nya myndigheterna för forskningsfinansiering.

Organisationskommittén har föreslagit att den nya FoU-myndigheten skall benämnas Verket för Innovationssystem, med förkortningen Vinnova. I delrapporten uppskattas antalet anställda vid myndigheten till 140–150 personer, vilka kommer från KFB, NUTEK och RALF.

Enligt vad näringsutskottet har inhämtat bedrivs planering och arbete för att Vinnova skall kunna starta sin verksamhet som en myndighet den 1 januari 2001. Myndigheterna KFB, NUTEK och RALF har för närvarande arbetsplatser på tre olika ställen i Stockholm. Enligt uppgift kommer all personal att flytta in i gemensamma och centralt belägna lokaler i Stockholm under hösten 2001.

I budgetpropositionen (prop. 2000/01:1, utgiftsområde 24) föreslås två nya anslag, 26:1 Verket för innovationssystem: Förvaltningskostnader och 26:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling. Anslaget för förvaltningskostnader föreslås uppgå till ca 112 miljoner kronor för år 2001 och anslaget för forskning och utveckling till ca 1 006 miljoner kronor. För sistnämnda anslag bör det ankomma på regeringen att besluta om den närmare fördelningen av medlen, enligt vad som sägs i budgetpropositionen.

När det gäller yrkandet om forskning och förnyelse av den offentliga sektorn i motion 2000/01:Ub9 (s) kan det nämnas att frågor om forskning om den offentliga sektorn tas upp i den aktuella propositionen (s. 210). Det framgår att ansvaret för att genomföra programmet Forskning om offentlig sektor för närvarande ligger på Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) och att programmet är finansierat till år 2005. Inom kort kommer en utvärdering att genomföras genom HSFR:s försorg. Vidare redovisas att Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet har inlämnat förslag om en gemensam forskningsstrategi till regeringen. I denna anges ett antal forskningsfrågor som är aktuella för hela den offentliga sektorn. Förbunden anser att forskningen om den offentliga sektorn i ökad utsträckning bör vara en gemensam angelägenhet för staten, kommunerna och landstingen. Enligt vad som sägs i propositionen delar regeringen förbundens syn på behovet av en ökad samverkan och dialog om den framtida forskningen om den offentliga sektorn. Dialogen bör leda till förslag på åtgärder som stärker forskningen, identifierar forskningsområden och klargör hur ett ökat gemensamt ansvar bör utvecklas.

Mot bakgrund av det här aktuella yrkandet i den andra motionen, 2000/01:Ub6 (m), kan det redovisas att den regionalpolitiska utredningen i september 2000 avlämnade sitt slutbetänkande (SOU 2000:87). I enlighet med sitt uppdrag (dir. 1999:2) har kommittén lämnat förslag om hur den

svenska regionalpolitiken skall inriktas och utformas under 2000-talets början. Enligt företrädare för Näringsdepartementet planeras efter sedvanligt remissförfarande en proposition under andra halvåret 2001.

I betänkandet har förslagen indelats i de tre huvudområdena Regional strukturpolitik, Regional stimulanspolitik och Regional välfärdspolitik. För vart och ett av huvudområdena föreslås övergripande mål, delmål och medel. Inom området Regional strukturpolitik preciseras de regionala målen för utbildningsområdet till bl.a. ökad samverkan mellan högskola, näringsliv och det omgivande samhället. Som ett av medlen anges att högskolans långsiktiga inriktning och profilering bör ges ökad uppmärksamhet i den regionala planeringen.

Enligt kommittén är det osäkert vad närheten till forskning betyder för det lokala/regionala näringslivet. Vidare konstateras det att antalet aktörer med uppgift att vara en länk mellan forskning och näringsliv har ökat starkt under senare år. Enligt andra studier finns det en "överetablering" av sådana aktörer. Utredningens slutsats är att det framför allt är de personliga kontakterna mellan forskare och företagare som är av betydelse för en fruktbar samverkan. Sådana kontakter är i dag bäst utvecklade när det gäller de större företagen.

## Näringsutskottets ställningstagande

Det nya verket för innovationssystem, Vinnova, är ett led i satsningen på en stärkt organisation för forskningsfinansiering. Av särskilt intresse är att Vinnova skall verka för att ny kunskap tas till vara och omsätts i produkter, processer, tjänster, regelverk och arbetsliv. Inom sitt ansvarsområde bör Vinnova svara mot behov såväl i näringslivet som i offentlig verksamhet. Med hänsyn till detta ansvar och även till vad som ovan anförts om Svenska Kommunförbundets och Landstingsförbundets syn på den framtida forskningen om den offentliga sektorn anser näringsutskottet att det aktuella yrkandet i motion 2000/01:Ub9 (s) bör avstyrkas av utbildningsutskottet.

Näringsutskottet vill därutöver understryka vikten av att skapa långsiktighet och kontinuitet beträffande systemet med de svenska industriforskningsinstituten.

Näringsutskottet anser vidare, i likhet med regeringen, att det är angeläget att universitetens och högskolornas samverkan med det omgivande samhället ökar. Det gäller kontakter med företag och näringsliv, kommuner, landsting, myndigheter, organisationer och allmänhet. På sikt innebär detta en breddning av forskningspolitikens förankring, även ur regional synpunkt. Bland annat bör lärosätena i större utsträckning än tidigare ingå i det fortsatta arbetet med de regionala tillväxtavtalen.

När det gäller frågan om forskningens regionalpolitiska betydelse har näringsutskottet noterat att någon säker kunskap på detta område inte finns. Detta föranleder näringsutskottet att förespråka en balanserad ståndpunkt. Enligt näringsutskottets mening skall forskningsresurser aldrig fördelas av enbart regionalpolitiska skäl, men å andra sidan går det inte att bortse från att framgångsrika högskolor såsom Rymdhögskolan i Kiruna och Blekinge

Tekniska Högskola, är av betydelse även från regionalpolitisk synpunkt. Näringsutskottet instämmer därför inte med motionärerna i motion 2000/01: Ub6 (m). Det aktuella yrkandet i motionen bör således avstyrkas av utbildningsutskottet.

Stockholm den 24 oktober 2000

På näringsutskottets vägnar

*Per Westerberg*

I beslutet har deltagit: Per Westerberg (m), Barbro Andersson Öhrn (s), Reynoldh Furustrand (s), Lennart Beijer (v), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Sylvia Lindgren (s), Ola Karlsson (m), Nils-Göran Holmqvist (s), Marie Granlund (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Ingegerd Saarinen (mp), Åke Sandström (c), Eva Flyborg (fp) och Anne Ludvigsson (s).

## Avvikande mening

Per Westerberg, Karin Falkmer, Ola Karlsson och Ola Sundell (alla m) anser att den del av näringsutskottets ställningstagande som börjar med "Näringsutskottet anser" och slutar med "av utbildningsutskottet" bort ha följande lydelse:

Enligt näringsutskottets uppfattning bör forskningspolitiken syfta till att stimulera de forskningsinstitutioner som håller högst kvalitet. Sådana exempel är bl.a. Rymdhögskolan i Kiruna och Blekinge Tekniska Högskola, vilka nått framgång genom specialisering. Andra exempel finns inom de stora klustren Stockholm-Uppsala och Malmö-Lund, vilka håller världsklass inom IT och bioteknik. Dessa är av central betydelse, inte bara för de berörda regionerna utan för hela landet. Näringsutskottet instämmer därför med uppfattningen i motion 2000/01:Ub6 (m) om att forskningsresurser aldrig bör fördelas enbart av regionalpolitiska skäl eller som kompensation efter t.ex. en förbandsnedläggning. Utbildningsutskottet bör således tillstyrka det aktuella motionsyrkandet.

## Särskilt yttrande

Ingegerd Saarinen (mp) anför:

Enligt vad näringsutskottet inhämtat kommer FoU-myndigheten Vinnova att lokaliseras till Stockholm. Det får förmodas att regeringen i sin diskussion om lokaliseringen av Vinnova har aktualiserat de gällande principerna för utlokalisering av statliga myndigheter, vilka näringsutskottet senast redogjort för i sitt betänkande 1999/2000:NU10.